

Karl Kraus
NOĆU

S njemačkoga prevela
Sandra Brkljačić

Zagreb, 2026.

disput

*Uspomeni na prijateljicu
Elisabeth Reitler*

I.

Eros

On je uzeo pamet, ona ljepotu, pa kud koji. No tehnika ipak tu i tamo štošta uspije nadomjestiti.

*

Užitak muškarca bio bi samo bezbožna zanimacija i nikada se ne bi prakticirao da nije dio dodatne opreme ženskom užitku. Obrtanje tog odnosa u poredak u kojem će se neka skromna poenta praviti da je glavna tema i nakon što se pokaže promašenom tiranski okončati bogatu epopeju prirode znači propast svijeta: čak i kad svijet tu propast uslijed tehničke, intelektualne i sportske kompenzacije tijekom nekoliko generacija ne osjeća i nema više dovoljno mašte da je zamisli.

*

Dobro je da je društvu, koje se sprema stati na kraj ženskom užitku, isto prethodno uspjelo s muškom maštom. Inače bi ga u tome spriječilo zamišljanje vlastitog kraja.

*

Muškarac u užitku osobno ne sudjeluje ništa više nego što motiv sudjeluje u umjetnosti. I kao što to kod svakog motiva biva, precjenjuje se i misli da se sve vrti oko njega. Pa onda svaki lupež tvrdi da sam pisao o njemu i

smatra da je njegov udio važniji od mojega. Još malo pa će tražiti da mu se zakunem na vjernost. Ali zadovoljstvo je namijenjeno svima i nitko ga ne može svojatati.

*

Žena uzima muškarce *pars pro toto*, muškarac žene *totum pro parte*.

*

Užitak ima veze samo s muškarcem kao zamjenom. On zamjenjuje nekog drugog, sve ostale ili samog sebe. Kompletan muškarac u užitku odvratan je pred Bogom. U tome je Wedekindov svijet, kažu, ograničen: prije nego što duboko pronikne u imanentne vrijednosti žene, duboko osjeća čežnju suparnika. Prikazuje žensku sposobnost uživanja kao cilj muškarca, a ne kao duhovno ishodište. Zahtijeva fizička svojstva s kojima bi se dalo živjeti u sramoti. Ne radi se o silama koje stvaraju jedna drugu, već o užitku zbog užitka. S tragično shvaćenom ženom, jer ona mora biti drukčija od prirode, uparuje tragiku muškarca, jer on jest drukčiji od prirode. No neograničena ženstvenost postaje tragična samo unutar poretka koji je izmislila muška ograničenost. On nije tragičan, već samo karakterno otužan, i krajnje odvratan, jer slobodu žene upreže u jaram taštine, za vlastiti se nedostatak iskaljuje na obilju i vrši otimačinu s namjerom posjedovanja. Nema tu sudbine, riječ je o stanju čije produžavanje, čak ni ovjekovječavanje ne bi rezultiralo stvaralačkom snagom. Jer ni u što se ne preobražava muška razuzdanost. Ona ostaje ovozemaljska. Užitku međutim, koji naziva Zemnim duhom, potrebno je kresivo, on ipak ovisi o iskri koju ubacuje u dušu. Ovaj je pjesnik prepoznao Lulu; no zavidi njezinu Rodrigu. Tog genija ograničenosti – koji je u svojoj genijalnoj polovici genijalniji od bilo kojeg

genijalca u današnjoj Njemačkoj – vidim kako zamišljeno promatra Frémietova *Gorilu**. S bespomoćnošću žene – sve anđele taj prizor snaži, al smiso tog im nije znan** – upoznat je. No čini se da mu imponira snaga životinje.

*

“Kod mene postoji najintimnije uzajamno djelovanje između putenosti i duhovnog stvaralaštva”, priznaje Luluin Alwa*** s veličanstvenom objektivnošću svojstvenom pjesniku u sebi. Ali ona, objektivnost, tu je u prednosti. Trebalo bi ovako: “Kod mene postoji najintimnije uzajamno djelovanje između tvoje putenosti i mojeg duhovnog stvaralaštva!”

*

Njegovo poetsko stvaralaštvo odlikovalo se kentaurskom formom: duhom muškarca koji izrasta iz pastuhove želje za tjelesnim užitkom.

*

On****, koji ima dovoljno snage da stvori svoj svijet iz spolnih obilježja, ali nedovoljno duha da ga otud izbavi, napisao je rečenicu: “*Između njega i između nje nešto se odigralo.*” Time je apsolutno iskazao svoju relativnu istinu i dao Zemnom duhu sve što je nužno ne bi li se između

* Skulptura francuskog kipara E. Frémietta (1824-1910) *Gorila otima ženu* iz 1887.

(Sve su bilješke prevoditeljčine – op. ur.)

** J. W. Goethe, *Faust I, Prolog na nebu*, prijevod T. Strozzi, st. 247-248, ABC naklada, Zagreb, 1995, str. 16.

*** Pisac Alwa Schön i plesačica Lulu, u drami F. Wedekinda *Pandorina kutija (Erdegeist – Die Büchse von Pandora)*, 1. čin, Wilhelm Goldmann Verlag, München, 1980, str. 111).

**** Wedekind.

10 njega i nje doista nešto odigralo i kako bi se doista odigralo nešto što nije svakom samo svojstveno kao spolno obilježje, već je kao duh i njemu i njoj zajedničko.

*

Ovaj je pjesnik bio besraman samo iz čistog osjećaja stida. Toliko se stidio svoje čudorednosti da se zaogrnuo materijalom koji je odbijao publiku.

*

Da se djeci na vrijeme zabranilo da se useknjuju, i kao odrasla bi se pritom crvenjela.

*

Seksualno prosvjećivanje je onaj okrutni postupak kojim se mladima iz higijenskih razloga brani da sami zadovolje svoju znatiželju.

*

Seksualno prosvjećivanje je opravdano ako se uzme u obzir da nikada nije prerano da djevojke saznaju kako djeca ne dolaze na svijet.

*

Postoji pedagogija koja već za Uskrs počinje obzirno pripremati mlade na ono što u tajnoj odaji visi na božićnom drvcu.

*

Tragika toga da misao postaje mišljenje najbolnije se doživljava u problemima erotskog života. Tu duhovni doživljaj za sobom ostavlja kajanje ako ohrabruje one koji u najboljem slučaju mogu biti u pravu. A može se kazati i ovako: svaka ženska osoba koja sa zacrtanog puta svojeg spola zabluđi u muško zanimanje, u ženskosti je vjero-

dostojnija, u muškosti kultiviranija od horde slabića koji joj se cerekaju preuzetim tonom novih spoznaja i koji u tome doživljavaju jedino vlastitu zakržljalogost. Ženska osoba koja studira psihologiju manje je pogriješila u odnosu na spol od psihologa koji je ženska osoba u odnosu na zanimanje.

*

Kad je žena genij, ona je to najviše onih nekoliko dana potrebnih da okaje to što je žensko. A ostatak vremena navodno ispašta zato što je i žensko i genij.

*

Ženski pravnici? *Juris uterusque doctor?** Teški diletantizam!

*

Ženski doktori – pa, zapravo, zašto ne? Zašto im se ne bi dala prilika? Poznajem tako malo muških doktora da često pomišljam kako tu mora postojati pojačana potražnja, a budući da žene imaju pravu stvar koja se traži, a koja muškarcima fali, one će u tome ionako uspjeti. Muškarci se ne boje žena. Prema tome, otpor ženskom pokretu može biti samo strah žena od muškaraca.

*

Odišlo ne čini muškarca. Danas to više ne vrijedi u društvenom, već samo još u seksualnom smislu. Odišlo ne čini ženu. To tek sad izlazi na vidjelo.

*

Ne mogu mene više zavarati lica obrasla bradom. Znam jako dobro koji spol nosi hlače u kući.

* Igra riječi: doktor materničkog (= *uterusque*) prava, prema lat. *juris utriusque doctor* (= doktor obaju prava, civilnog i crkvenog).